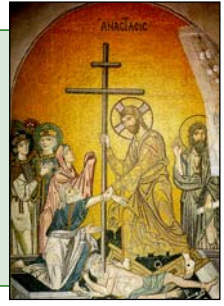

Μεγάλη Τεσσαρακοστή

“Ένα πνευματικὸ ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ νέου

Ἡ Ὁρθόδοξη Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ νόημά της *

† Πρωτοπρεσβυτέρου
π. Στεφάνου Ἀβραμίδου

Ἡ «BYZANTINH» ἢ καλύτερα ἢ Ὁρθόδοξη Εἰκονογραφία ἔχει δικιὰ τῆς γλώσσα. Καὶ ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ διαβάσει κανεὶς ἓνα βιβλίον ἂν δὲν ξέρει τὴν γλώσσα ποῦ σ' αὐτὴν εἶναι γραμμένο, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ διαβάσει καὶ τὸ μῆνυμα τῆς Εἰκόνας ἂν δὲν ξέρει τὴν γλώσσα τῆς Εἰκονογραφίας. Γιατί, ὅπως ἡ γλώσσα ἐκφράζεται μὲ λέξεις καὶ τυπώνεται μὲ γράμματα, ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα τῆς Εἰκονογραφίας ἀποδίδεται μὲ χρώματα καὶ σχήματα. Ἡ γλώσσα τῆς Εἰκονογραφίας εἶναι σὰν τὴν γλώσσα τῆς καινῆς διαθήκης, ἀπλὴ καὶ ἀπέριττη, χωρὶς πρόσθετους καὶ μάταιους καλλωπισμούς. Εἶναι αὐτὴ ποῦ ἀρμόζει στὴν διατύπωση τῆς ἀλήθειας, σὲ θεόπνευστη γραφή. Ἡ κάθε γραμμὴ, τὸ κάθε σχῆμα καὶ χρῶμα ἔχει τὴν σημασία του¹.

Ἡ τέχνη τῆς Εἰκόνας εἶναι *ἐκφραστική*. Μεταφέρει ἓνα πνευματικὸ μῆνυμα μὲ σχήματα καὶ χρώματα. Δὲν προσπαθεῖ νὰ ἀντιγράψει τὰ σχήματα καὶ τὴν «πεπτωκυῖα» φύση τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀνοίγει ἓνα παράθυρο σὲ ἓναν ἄλλον κόσμο, τὸν κόσμο τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ἀκτίστου Φωτός. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προοπτικὴ τῆς Εἰκόνας ἀντιστρέφει τὴν προοπτικὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία, ὅσο προχωρεῖ τὸ μάτι πρὸς τὸ βάθος τόσο πὶο μικρὰ γίνονται τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἀντικείμενα. Τὸ ἀντίθετο ὅμως συμβαίνει στὴν βυζαντινὴ Εἰκόνα. Πολλὲς φορὲς ἐδῶ, τὰ πρόσωπα ποῦ βρίσκονται στὸ βάθος (ὅπως στὴν Εἰκόνα τῆς Πεντηκοστῆς) εἶναι μεγαλύτερα.

Πολλές φορές επίσης, στην βυζαντινὴ Εἰκόνα μᾶς ἐντυπωσιάζουν τὰ μεγάλα, ὑπερμεγέθη μάτια, ἡ λεπτὴ μύτη, τὸ μικρὸ στόμα, τὰ χοντρὰ πόδια. Ὅλα αὐτά, ἂν καὶ στὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου φαίνονται ἀφύσικα, δὲν εἶναι τυχαῖα. Εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχουν. Γιατὶ μέσα στὴν διάσταση ποὺ ἔχει ἡ θέωση, ὅλα φαίνονται ἀλλιῶτικα, ἐξαγνισμένα, ἀϋλοποιημένα, μεταμορφωμένα. Ἔτσι, δὲν εἶναι παράξενο ποὺ σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ ὁ Μέγας Ἀντώνιος, ὁ Ἀσκητῆς καὶ Καθηγητῆς τῆς Ἐρήμου, περιγράφει τὸν θεωμένο ἄνθρωπο μὲ τὰ παρακάτω λόγια:

«Ὅταν κανεὶς προσπαθεῖ νὰ πετύχει τέλεια καθαρότητα, πρέπει νὰ φέρει ἀρμονικὰ καὶ ἰσορροπημένα μέσα στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμά του τοὺς κόπους τῆς μετανοίας. Ὅταν ὁ νοῦς λάβει τέτοια χάρη, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν παθῶν χωρὶς νὰ νιώθει λύπηση γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ χωρὶς νὰ κάνει τὰ χατήρια τοῦ ἑαυτοῦ του, τότε ὀδηγεῖται καὶ παρηγοριέται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Μὲ τὴν βοήθειά Του μπορεῖ νὰ ἀποκρούσει μέσα του ὅλες τὶς ἀκάθαρτες προσβολές ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς καρδιάς. Ὅταν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐνωθεῖ μὲ τὸ νοῦ ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, βοηθᾷ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀπόφασή του νὰ τηρήσει αὐστηρὰ τὶς ἐντολές ποὺ διδάχτηκε. Ἔτσι ποὺ νὰ τοῦ δείχνει πῶς ν' ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ του ὅλα τὰ πάθη. Ὅχι μόνο αὐτὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν σάρκα, ἀλλὰ κι ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν στὴν ψυχὴ καὶ ὑπάρχουν σ' αὐτὴν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο διδάσκει τὸν ἄνθρωπο νὰ κρατᾷ τὸ σῶμά του ἐκεῖ ποὺ πρέπει. Ὅλο τὸ σῶμα, ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια. Διδάσκει τὰ μάτια ν' ἀτενίζουν μὲ καθαρότητα, τὰ αὐτιά νὰ ἀκούουν εἰρηνικὰ καὶ νὰ μὴ χαίρονται ν' ἀκοῦνε κουτσομπολιά, συκοφαντίες καὶ κατακρίσεις. Τὴν γλῶσσα νὰ λέει μόνο τὸ καλὸ, ζυγίζοντας τὴν κάθε λέξη καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπει τίποτα τὸ ἀκάθαρτο ἢ τὸ ἐμπαθὲς νὰ μπεῖ σὲ ὅσα λέει. Τὰ χέρια νὰ κινοῦνται προπάντων γιὰ προσευχὴ καὶ γιὰ ἔργα ἐλεημοσύνης καὶ γενναιοδωρίας. Τὸ στομάχι νὰ περιορίζεται μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐπρέπειας ὅταν τρώει καὶ

πίνει καὶ νὰ δέχεται μόνο τόσο, ὅσο χρειάζεται για νὰ συντηρεῖται τὸ σῶμα, χωρὶς ν' ἀφήνει τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν λαιμαργία νὰ παραβιάσουν τὰ ὄρια αὐτά. Τὰ πόδια νὰ βαδίζουν μὲ δικαιοσύνη, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ κατευθύνονται στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀγαθῶν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ σῶμα συνηθίζει σὲ κάθε καλὸ. Καὶ ἀφοῦ ὑποταχθεῖ στὴν δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀλλάζει σιγὰ-σιγὰ. Ἔτσι ποὺ στὸ τέλος νὰ συμμετέχει ὡς ἓνα σημεῖο στὶς ιδιότητες τοῦ πνευματικοῦ σώματος ποὺ θὰ λάβει στὴν ἀνάσταση τῶν δικαίων»².

Μὲ ὅσα λέει ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος εἶναι σὰν νὰ περιγράφει τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς μορφῆς τῆς βυζαντινῆς Εἰκόνας. Ἡ βυζαντινὴ Εἰκόνα *μεταφράζει* σὲ χρώματα καὶ σχήματα τὴν ἐμπειρία ποὺ ἀποκτᾶ κανεὶς ἀπὸ τὴν θεοπτία καὶ τὴν θέωση.

* * *

ΕΧΟΝΤΑΣ αὐτὰ στὸν νοῦ μας, καταλαβαίνουμε γιατί ἡ βυζαντινὴ Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ἔχει νὰ μᾶς μεταδώσει, ὅπως ὅλες οἱ βυζαντινὲς Εἰκόνες, ἓνα μῆνυμα ιδιαίτερα πνευματικό.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ βυζαντινὸς Ἁγιογράφος ἀποφεύγει τὶς περιττὲς ἢ καὶ ἄσκοπες λεπτομέρειες³. Στὴν πραγματικότητα, οἱ λεπτομέρειες αὐτὲς ἐκφράζουν ματαιοδοξία. Αὐτὸ φαίνεται στὴν δυτικὴ Ἁγιογραφία. Ὁ ζωγράφος ἐδῶ προσπαθεῖ νὰ δείξει τὴν ἰκανότητά του μὲ τὸ νὰ ἀντιγράψει τὴν φύση, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κτίρια μὲ τὸν πιὸ «ρεαλιστικὸ» καὶ λεπτομερῆ τρόπο.

Ὁ βυζαντινὸς Ἁγιογράφος κάνει τὸ ἀντίθετο. Προσπαθεῖ νὰ μὴν ἐμφανίσει τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὶς ἰκανότητές του, ἀλλὰ μόνο τὰ ἐξαῦλωμένα παραδοσιακὰ πρότυπα, ὅπως αὐτὰ βιώνονται μέσα στὴν πνευματικὴ ζωὴ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πὼς ἡ βυζαντινὴ Εἰκόνα εἶναι λιγότερο ἀληθινὴ ἀπὸ τὴν δυτικὴ. Ἀντίθετα, εἶναι πολὺ περισσότερο ἀληθινή, ὅπως φαίνεται ιδιαίτερα στὴν Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως.

Στὴν Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τὴν παρουσιάζει ἡ Δύση, βλέπουμε ἓναν Ἄγγελο νὰ κυλάει τὸν λίθο ἀπὸ τὸ μνημεῖο. Καὶ μαζί του, βλέπουμε καὶ φρουροὺς στρατιῶτες γεμάτους ἀπὸ φόβο νὰ ἀπενίζουσαν μὲ θαυμασμὸ τὸν ἀναστημένο Χριστὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο, κρατώντας ἓνα λάβαρο μὲ σταυρό.

Ἡ ἐντύπωση ποὺ δίνεται εἶναι πῶς ὁ Ἄγγελος κατέβηκε καὶ «ἀπεκύλισε τὸν λίθον», γιὰ νὰ βγεῖ θριαμβευτικὰ ὁ Χριστός. Μὲ τὸν τρόπο δηλαδὴ περίπου ποὺ εἶχε βγεῖ καὶ ὁ Λάζαρος ἀπὸ τὸν τάφο.

Ὅλοφάνερο πῶς ἡ εἰκόνα αὐτὴ εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν διήγηση τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ματθαίου ποὺ σημειώνει: «Καὶ ἰδοὺ σεισμός ἐγένετο μέγας· Ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθηκαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί» (κν' 2-4).

Αὐτὰ ἔγιναν «τῆ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων» (κν' 1), πρὶν φτάσουν οἱ Μυροφόρες γυναῖκες στὸν τάφο. Καὶ ποὺ πηγαίνοντας σ' αὐτόν, βασανίζονταν ἀπὸ μία καὶ μόνη ἀπορία: «τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;» (Μάρκ. ις' 3). Δηλαδή, ποιός θὰ μετακινοῦσε τὴν μεγάλη πέτρα ποὺ ἔφραζε τὴν εἴσοδο; Ἀδύνατες γυναῖκες αὐτές, δὲν τὰ κατάφερναν μόνες τους. «Ἦν γὰρ (ὁ λίθος) μέγας σφόδρα».

Γι' αὐτὲς κατέβηκε ὁ Ἄγγελος. Τὰ Εὐαγγέλια πουθενὰ δὲν μᾶς λένε πῶς ὁ Ἄγγελος κατέβηκε νὰ «ἀποκυλίσει τὸν λίθον», γιὰ νὰ βγεῖ ὁ Χριστός. Μᾶς λένε μόνο γιὰ τὶς Μυροφόρες πῶς βρέθηκαν μπροστὰ στὸ ἄδειο μνήμα. «Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος». Ἔτσι ποὺ νὰ διαπιστώσουν πῶς ὁ Χριστὸς εἶχε κιόλας ἀναστηθεῖ καὶ ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸν Ἄγγελο τὸ «ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε».

Ἐπομένως, ἡ Ἀνάσταση εἶχε γίνεῖ πρὶν ἀκόμα κατεβεῖ ὁ Ἄγγελος γιὰ νὰ ἀποκυλίσει τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, βοηθώντας ἔτσι τὶς Μυροφόρες ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ τὸν μετακινήσουν⁴. Ἔγινε μὲ τρόπο ὑπερφυσικὸ καὶ ἀπρόσιτο στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων. Κανένας δὲν εἶδε πῶς ἔγινε ἡ Ἀνάσταση.

“Όταν ὁ Ἄγγελος μετακινούσε τὴν πέτρα ἀπὸ τὸ μνήμα καὶ τὸ ἔδαφος σειόταν ἀπὸ τὸν σεισμό, οἱ στρατιῶτες ἔφευγαν πανικόβλητοι. Ἦταν ἀκριβῶς ἡ στιγμή ποῦ οἱ Μυροφόρες ἔρχονταν στὸ μνήμα. Γι’ αὐτὸ καὶ πιθανότατα ὁ Ἄγγελος τοὺς εἶπε: «Μὴ ἐκθαμβεῖσθε» (μὴ τρομάζετε).

Ὁ Χριστὸς «πάσχει μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἀνασταίνεται θεοπρεπῶς ὡς θεάνθρωπος». Δὲν εἶχε ἀνάγκη τὸν Ἄγγελο νὰ τὸν βοηθήσει γιὰ νὰ βγεῖ ἀπ’ τὸ μνήμα. Οἱ Πατέρες λένε πῶς ὁ Χριστὸς *πέρασε* ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ τὴν ἄφησε Παρθένο. Καὶ πῶς βρέθηκε ἀνάμεσα στοὺς Μαθητὲς Του «τῶν θυρῶν κεκλεισμένων». Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο λοιπόν, «ἐσφραγισμένου τοῦ μνήματος ἡ ζωὴ ἐκ τάφου ἀνέτειλε».

Γι’ αὐτὸ καὶ φέλνει ἡ Ἐκκλησία μας:

«Φυλάξας τὰ σήμαντρα σῶα Χριστέ, ἐξηγέρθῃς τοῦ τάφου, ὁ τὰς κλεῖς τῆς Παρθένου μὴ λυμνόμενος ἐν τῷ τόκῳ σου, καὶ ἀνέφξας ἡμῖν, παραδείσου τὰς πύλας»⁵.

Ἄπ’ ὅσα εἶπαμε παραπάνω, καταλαβαίνουμε πῶς ἡ παράστασις τῆς Ἀναστάσεως στὴν Δύση, ὅσο *ρεαλιστικὴ* κι ἂν φαίνεται, εἶναι στὴν πραγματικότητα σφαλερὴ καὶ αὐθαίρετη.

* * *

ΑΝΤΙΘΕΤΑ μὲ τὴν δυτικὴ τεχνολογία, ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ἀλλὰ ἐξιστορεῖ τὴν πνευματικὴ πλευρά, ἀναζητώντας τὸ βαθύτερο νόημα τῆς Ἀναστάσεως. Γι’ αὐτὸ καὶ ἀπεικονίζει τὴν νίκη τοῦ Κυρίου «κατὰ τοῦ θανάτου» μὲ τὴν «εἰς Ἄδου Κάθοδον».

Χωρὶς τὴν καταστροφὴ τοῦ *κράτους τοῦ θανάτου*, λύτρωσις δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει. Κι αὐτὸ γιατί: **α)** ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε γιὰ νὰ βρῆσκει σὲ ἀδιάκοπη κοινωνία μὲ τὸν Θεό. Αὐτὴ μόνον δίνει ἀληθινὸ νόημα στὴν ὑπαρξή του καὶ ἀπ’ αὐτὴν ἀντλεῖ τὴν πνευματικὴ του ζωὴ. Αὐτὸ σημαίνει πῶς χωρὶς κοινωνία μὲ τὸν Θεό, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πνευ-

ματικὰ νεκρός· **Β**) ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ ζήσει μὲ τὴν ἀδιάκοπν αὐτὴ κοινωνία μαζί Του. Τὸν ἔπλασε γιὰ νὰ προκόψει στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγιότητα, κάνοντας καλὴ χρῆσιν τοῦ μεγάλου δώρου ποὺ τοῦ ἔδωσε: τὴν ἐλευθερίᾱ του βούλῃσιν.

Ὁ ἄνθρωπος ὁμῶς δὲν τὰ κατάφερε. Παράκουσε τὸν Θεὸ καὶ ἄκουσε τὸν διάβολο. Ἐγκατέλειψε «τὸν Κύριον τῆς Δόξης» καὶ ὑποτάχθηκε στὸν «ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου», τὸν σατανά. Μὲ τὴν πράξιν του αὐτὴ διέκοψε τὶς σχέσεις του καὶ τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεό. Χωρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Γι' αὐτὸ καὶ πέθανε. Ὑποδουλώθηκε στὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ τοῦ θανάτου ποὺ τὸν ἀπάτησε, κατορθώνοντας νὰ κυριαρχήσει πάνω στὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ τὸ κράτος καὶ τὸν φόβο τοῦ θανάτου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει:

«Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ Αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας» (Ἐβρ. Β' 14-15).

Δηλαδή, ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ (οἱ ἄνθρωποι) ἔχουν αἷμα καὶ σάρκα, γι' αὐτὸ κι Ἐκεῖνος (ὁ Χριστὸς) ἔγινε μέτοχος αἵματος καὶ σαρκός, γιὰ νὰ καταργήσει μὲ τὸν θάνατό Του ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου, τὸν διάβολο. Ἔτσι ἐλευθέρωσε ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ θανάτου ἦσαν ὑποδουλωμένοι, γιὰ ὅλη τους τὴν ζωὴ στὸν διάβολο.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν διάβολο ποὺ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου, προξένησε φόβο σ' αὐτὸν κάνοντάς τον σκλάβο του γιὰ πάντα. Γιατί, στὴν πραγματικότητα, ὁ φόβος τοῦ θανάτου κυριαρχεῖ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Κανένας ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ πεθάνει. Βαθιὰ μέσα του εἶναι ριζωμένο τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ἡ ἀγάπην του γιὰ ζωὴ. Οὔτε συζήτηση γιὰ τὸν θάνατο δὲ θέλει ν' ἀκούσει· κι ἂν ἀκούσει, «κτυπάει ξύλο» ἢ λέει «μακριὰ ἀπὸ μᾶς» ἢ «κούφια ἢ ὦρα», δῆθεν γιὰ νὰ μὴν πάθει κακό.

Μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξενεύει. Εἶναι ἀπόλυτα φυσικὴ. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ

νὰ ζήσει. Πλάσθηκε γιὰ τὴν ζωὴ. Ὁ θάνατος ὁμως εἶναι ἡ ἄρνηση τοῦ σκοποῦ τῆς υπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ φοβᾶται ὁ ἄνθρωπος τὸν θάνατο. Ἔτσι ποῦ ὁ διάβολος νὰ ἐκμεταλλεύεται τὸν φυσικὸ αὐτὸ φόβο τοῦ θανάτου γιὰ νὰ καταδυναστεύσει τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ ἄνθρωπος μπροστὰ στὸν θάνατο νιώθει ἀνασφάλεια. Καὶ προσπαθεῖ, ὅπως «ὁ ἄφρων πλούσιος» τῆς παραβολῆς (Λουκ. ιβ' 16-21), ν' ἀποχτήσει ὑλικὰ ἀγαθὰ, ἢ ἰσχυρὲς γνωριμίες καὶ πολλὰ πλούτη γιὰ νὰ νιώσει ἀσφάλεια. Γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ λέει: «ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ, κείμενα εἰς ἔτη πολλά, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου». Ἡ ἀπόκτηση ἐπομένως γνωριμιῶν, χρημάτων καὶ ἀγαθῶν γίνεται σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ κι ὅταν τὰ ἀποκτήσει, τοῦ δημιουργεῖται ἡ ψευδαίσθησις τῆς ἀσφάλειας. Ὅτι δηλαδὴ ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ καὶ δὲν θὰ τοῦ συμβεῖ κανένα κακό.

Ἔτσι, ὁ διάβολος κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ γίνῃ ἐγωκεντρικὸς καὶ ἰδιοτελής, δηλαδὴ νὰ μετράει τὰ πάντα μὲ τὸ συμφέρον του. Ἄλλ' ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν στάση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὴν αἰτία τοῦ ὀ θάνατος. Ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ κληρονομήσῃ αἰώνια ζωὴ, πρέπει νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἐγωκεντρισμὸ καὶ τὴν ἰδιοτέλεια («ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν»), διότι τότε συναντᾶ δύο ὀντότητες ποῦ καλεῖται νὰ ἀγαπήσῃ μὲ αὐταπάρνηση καὶ ἀνιδιοτέλεια καὶ μὲ ὄλο του τὸ εἶναι: τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του.

«Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» (Δευτ. 5, Λευϊτ. ιη' 5 καὶ Λουκ. ι' 27).

Ναί, τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον μας καλούμαστε ν' ἀγαπήσουμε, καὶ μάλιστα μὲ ἀνιδιοτέλεια. Γιατὶ «ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. ιγ' 5). Μόνο ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει πνευματικὰ, αἰώνια. Ἡ ἀνιδιοτελής ἀγάπη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπο εἶναι ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο προϋποθέσεις γιὰ νὰ ζήσει πνευματικὰ ὁ ἄνθρωπος.

Ποιὰ εἶναι ἡ δευτέρη προϋπόθεσις; Εἶναι ἡ βρώσις καὶ ἡ πόσις τοῦ ζωηφόρου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι πηγὴ ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας.

«Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς»
(Ἰω. 5' 53).

Ἔτσι, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ συνέρχονται «ἐπὶ τὸ αὐτὸ» μέσα σὲ μιὰ κοινωνία ἀγάπης μὲ τοὺς πλησίον, ποὺ μ' αὐτοὺς ζοῦν μιὰ σχέση ἀδελφικῆς καὶ ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης, καὶ τελοῦν τὴν θεία Εὐχαριστία καὶ τρέφονται μὲ τὴν ζωηφόρο Σάρκα καὶ τὸ ζωογόνο Αἷμα τοῦ Χριστοῦ καταστρέφουν τὸ *κράτος τοῦ θανάτου*.

Γιὰ νὰ υπάρξουν ὁμως οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωή, χρειάσθηκε ὁ Θεὸς νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος, «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου». Καὶ ἔτσι, «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. α' 14).

Ὁ Θεὸς ἔλαβε «τῆς σαρκὸς τὸ πρόσλημμα». «Τέλεια Θεὸς ὑπάρχων», ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος. Ἐνώθηκε ὁ Λόγος μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση ὑποστατικά, «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως», σύμφωνα μὲ τὸν θεόπνευστο Ὅρο τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Καὶ τὸ ἔκαμε αὐτό, γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ σώσει «ζῶντας καὶ νεκρούς».

Ἔνα τροπάριο τῆς Ἐκκλησίας μας λέει:

«Ἐπὶ γῆς κατῆλθες, ἵνα σώσης Ἀδάμ, καὶ ἐν γῆ μὴ εὐρηκῶς τοῦτον, Δέσποτα, μέχρις ἄδου κατελήλυθας ζητῶν» (Ἐγκώμια Ἐπιταφίου, Στάσις πρώτη).

Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς γεννήθηκε, δίδαξε, θαυματούργησε καὶ σταυρώθηκε γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, κατέβηκε καὶ στὸν Ἄδν. «Ὁ ἐν ὑψίστοις οἰκῶν κατῆλθε μέχρις Ἄδου ταμείων» (Κανὼν Ὁρθρου Μ. Σαββάτου, Ὁδὴ ν', τροπ. α'). Καὶ τὸ ἔκαμε αὐτό, γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλους τοὺς Δικαίους ποὺ εἶχαν πεθάνει χρόνια πρὸ Χριστοῦ καὶ ποὺ ὁ διάβολος κρατοῦσε ἄδικα κάτω ἀπὸ τὸ *κράτος τοῦ θανάτου*⁶.

Ἡ Κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδν, ποὺ ἔγινε γιὰ νὰ σώσει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν θάνατο, δείχνει μέχρι ποῦ ἔφτασε ἡ ἀνέκφραστη συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ, «ἡ ἄκρα ταπεινώσις»⁷ καὶ ἡ «κένω-

σις» Αὐτοῦ. Ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς Καθόδου τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδν εἶναι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος. Στὸ πρῶτο κιόλας κήρυγμά του τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἀναφέρεται στὸ ὑπερφυσικὸ αὐτὸ γεγονός, ὅταν διακηρύττει:

«Ὁ Θεὸς ἀνέστησε (τὸν Χριστόν), λύσας τὰς ὡδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν (τὸν Χριστόν) ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ θανάτου)» (Πράξ. Β' 24).

Ἄλλὰ καὶ στὴν πρώτη Καθολικὴ του Ἐπιστολῆ λέει:

«Ἐν ᾧ (πνεύματι) καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ (δηλ. στὸν Ἄδν) πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν» (γ' 19).

Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Ἄδν, ἡ λύτρωση τοῦ Ἀδάμ καὶ τῶν ψυχῶν ποὺ κρατοῦσε στὴν ἐξουσία του ὁ Ἄδης εἶναι τὸ θέμα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως. Πόσο γνώριμα σὲ ὅλους μας ἡχοῦν μερικὰ τροπάρια, ὅπως τὰ παρακάτω:

«Ὅτε ἐν τῷ τάφῳ σαρκικῶς θέλων συνεκλείσθης ὁ φύσει, τὴν τῆς θεότητος, μένων ἀπερίγραπτος, καὶ ἀδιόριστος, τὰ τοῦ θανάτου ἀπέκλεισας ταμεῖα καὶ Ἄδου, ἅπαντα ἐκένωσας, Χριστέ, Βασιλεία...».

«Νῦν δὲ τὰ κρύφια σου (τὴν θεϊκὴν σου ὑπόστασιν) θεανδρικῶς διετράνωσας, καὶ τοῖς ἐν Ἄδῃ, Δέσποτα...».

«Ὁ Ἄδης, Λόγε, συναντήσας σοι ἐπικράνθη· βροτὸν ὀρῶν τεθεωμένον, κατάστικτον τοῖς μῶλωπι, καὶ πανσθενουργόν, τῷ φρικτῷ τῆς μορφῆς δέ, διαπεφώνηκεν».

«Βασιλεύει, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει, Ἄδης τοῦ γένους τῶν βροτῶν· σὺ γάρ τεθεὶς ἐν τάφῳ κραταίε, ζωαρχικῇ παλάμῃ, τὰ τοῦ θανάτου κλεῖθρα διεσπάραξας, καὶ ἐκήρυξας τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδουσι, λύτρωσιν ἀψευδῆ, Σῶτερ, γεγονῶς νεκρῶν πρωτότοκος».

Καὶ πόσα ἄλλα, ποὺ ὁ χῶρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὰ παραθέσουμε ὅλα.

* * *

ΠΙΣΤΗ λοιπὸν στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, στὴν διδασκαλία Της, στὴν λατρεία Της (γιατὶ ἡ Ἐκκλησία διατυπώνει μὲ ὕμνους τὰ δόγματά Της, τὴν ἐμπειρία Της ἀπὸ τὴν θεία λύτρωση καὶ παντοδυναμία), ἡ βυζαντινὴ Ἀγιογραφία ἀπεικονίζει τὴν Ἀνάσταση μὲ τὴν «εἰς Ἄδου Κάθοδον τοῦ Κυρίου». Γιατὶ μὲ τὴν

Κάθοδο στὸν Ἄδην πραγματοποιήθηκε ἡ ἀνάστασις τῶν ψυχῶν. Μὲ τὴν Κάθοδο στὸν Ἄδην

«ὁ Ἄδης ἠχμαλώτισται, ὁ Ἄδὰμ ἀνακέκληται, ἡ κατάρρα νενέκρωται, ἡ Εὐὰ ἠλευθέρωται, ὁ θάνατος τεθανάτωται καὶ ἡμεῖς ἐζωοποιήθημεν».

Ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Ἱερομονάχου καὶ ζωγράφου Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων⁸, ἡ Κάθοδος στὸν Ἄδην ἐξιστορεῖται μὲ τὰ παρακάτω λόγια:

«Ὅρη καὶ βουνὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν σπήλαιον σκοτεινὸν καὶ Ἄγγελοι ἀστράπτοντες δένουσι μὲ ἀλύσεις Βεελτζεβοὺλ τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν δαίμονας καταξεσχίζουσι, τύπτουσι καὶ διώκουσι· καὶ ἀνθρώπους γυμνοὺς δεμένους μὲ ἀλύσεις βλέποντες ἄνω· καὶ κλειδονίαι πολλαὶ καταθλιμμένα καὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἐρριμμένα σὺν τοῖς μοχλοῖς καὶ ὁ Χριστὸς ἐπ' αὐταῖς πατῶν κρατεῖ τὸν Ἄδὰμ μὲ τὴν δεξιάν του καὶ τὴν

Εὐὰν μὲ τὴν ἀριστεράν· ὁ δὲ Πρόδρομος ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ δεικνύει αὐτόν· καὶ ὁ Δαβὶδ πλησίον αὐτοῦ ὡς καὶ ἄλλοι βασιλεῖς μὲ στέμματα καὶ στέφανα, ἀριστερὰ δὲ οἱ προφῆται Ἰωάννης, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας καὶ ὁ δίκαιος Ἄβελ καὶ ἄλλοι διάφοροι ἐστεφανωμένοι, φῶς δὲ μέγα κύκλω αὐτῶν καὶ Ἀγγέλων πλῆθος».

Μὲ τέτοια λόγια ὁ Ἁγιογράφος Διονύσιος περιγράφει τὰ ταμεῖα, τὰ ἔγκατα τοῦ Ἄδην, ὅπου συντελεῖται ἡ σωτηρία τοῦ Ἄδὰμ καὶ ἡ καταστροφή τοῦ θανάτου.

Ὁ Ἄδης παρουσιάζεται ἐδῶ σὰν μαύρη ἄβυσσος, σὰν σπήλαιο σκοτεινόν. Στὸ κέντρο τοῦ Ἄδην στέκεται μὲ ὄλην Του τὴν δόξα ὁ Χριστός. Τὸ πρόσωπό Του αὐστηρό, ἀλλὰ φιλόανθρωπο μὲ φωτεινὰ καὶ «ἀπαστράπτοντα» ἐνδύματα ποὺ εἶναι ζωγραφισμένα μὲ χρυσοκονδυλιά. Ὁλόκληρος ὁ Χριστὸς περιβάλλεται μὲ φωτεινὸν κύκλο ἢ μὲ ὡσειδὴ δόξα ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ ἀκτίνες, καὶ ποὺ συμβολίζει τὴν θεότητα Του, τὸ Ἄκτιστο Φῶς τῆς Χάριτος, τὴν φωτεινὴν διάστασι τῆς παρουσίας «τοῦ Κυρίου τῆς Δόξης».

Ὁ Χριστὸς λοιπὸν βρίσκεται στὸν Ἄδν, ἀφοῦ σὰν ἄνθρωπος πέθανε. Ἡ ψυχὴ Του βέβαια χωρίστηκε μὲ τὸν θάνατο ἀπὸ τὸ σῶμά Του. Ἔμεινε ὁμως ἐνωμένη μὲ τὴν θεία ὑπόστασι. Γιατὶ ὑποστατικὴ εἶναι ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων στὸν Χριστό. Ναί, βρίσκεται στὸν Ἄδν. Ὅχι ὁμως δεσμώτης κι αἰχμάλωτος, ἀλλὰ Νικητὴς καὶ Σκυλευτὴς τοῦ Ἄδν:

«Σήμερον ὁ Ἄδης στένων βοᾷ· κατελύθη μου ἡ ἐξουσία, ἐδεξάμην θνητὸν ὡσπερ ἓνα τῶν θανόντων. Τοῦτον δὲ κατέχειν ὅλως οὐκ ἰσχύω, ἀλλ' ἀπολῶ μετὰ τοῦτου ὦν ἐβασίλευον· ἐγὼ εἶχον τοὺς νεκροὺς ἀπ' αἰῶνος, ἀλλὰ οὗτος ἰδοῦ πάντας ἐγείρει...».

«Σήμερον ὁ Ἄδης στένων βοᾷ. Συνέφερε μοι, εἰ τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα, μὴ ὑπεδεξάμην· ἐλθὼν γὰρ ἐπ' ἐμὲ τὸ κράτος μου ἔλυσε· πύλας χαλκᾶς συνέτριψε· ψυχὰς ἃς κατεῖχον τὸ πρὶν, Θεὸς ὦν ἀνέστησε...»⁹.

Ὁ Χριστὸς ὁ ζωοδότης στὸν Ἄδν! Ὅπου τὸ Φῶς, ἐκεῖ διαλύεται τὸ σκότος. Ὅπου ἡ Ζωή, ἐκεῖ καταργεῖται ὁ θάνατος. Τὸ σκοτάδι τοῦ Ἄδν γεμίζει ἀπὸ τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι τὸ ἀνέσπερο Φῶς τῆς Ἀναστάσεως.

«Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια». «Ὅτε κατήλθες πρὸς τὸν θάνατον, ἡ ζῶν ἡ ἀθάνατος, τότε τὸν Ἄδην ἐνέκρωσας τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος, ὅτε δὲ καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἐκ τῶν καταχθονίων ἀνέστησας, πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν ἐπουρανίων ἐκραύγαζον, Ζωοδότα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι».

Τὰ ἄχραντα πόδια τοῦ Χριστοῦ πατοῦν μὲ δύναμιν πάνω σὲ δύο θυρόφυλλα, ποῦ εἶναι πεσμένα κάτω, τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο, σὲ σημεῖο σταυροῦ. Εἶναι οἱ πύλες τοῦ Ἄδν ποῦ ἔσπασε ὁ Χριστός. Συχνὰ κάτω ἀπὸ τὶς πύλες αὐτὲς ἀπεικονίζεται μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ σπηλαίου ἓνας γέρος ἀναμαλλιασμένος καὶ γυμνὸς μὲ μιὰ περισκελίδα μόνο. Εἶναι δεμένος μὲ ἀλυσίδες καὶ τρομαγμένος. Ὁ γέρος αὐτὸς παριστάνει τὸ θάνατο ἢ τὸν σατανά, τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους. Σὲ ὀρισμένες εἰκόνες, ὅπως μᾶς λέει καὶ ὁ Ἱερομόναχος Διονύσιος στὴν *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων*, ἐξιστοροῦνται Ἄγγελοι «νὰ δένουν τὸν Βεελζεβούλ».

Γύρω ἀπὸ τὶς πύλες καὶ τὸν δέσμιο σατανὰ εἶναι πεταμένα καὶ σκορπισμένα κλειδιά, σύρτες καὶ μοχλοί.

Ἡ Ἐκκλησία φέλνει:
«Πύλας χαλκῆς συνέτριψας καὶ μοχλοῦς συνέθλασας, Χριστὲ ὁ Θεός, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πεπτωκὸς ἀνέστησας»¹⁰.

Ὁ Χριστὸς πότε ἀπεικονίζεται νὰ κρατᾷ στὸ ἀριστερὸ Του χέρι ἓνα εἰληπτά-

ριο, ποὺ συμβολίζει τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴν Ἀνάστασή Του στὶς φυλακισμένες ψυχές τοῦ Ἄδν¹¹. Καὶ πότε, ἀντὶ γιὰ εἰληπτάριο κρατᾷ Σταυρό, τὸ σύμβολο τῆς νίκης κατὰ τοῦ θανάτου.

«Ἰδοὺ γὰρ ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ χαρὰ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ... Σταυρὸν γὰρ ὑπομείνας δι' ἡμᾶς θανάτῳ θάνατον ὤλεσεν».

Μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἀνασταίνει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν τάφο, ἐνῶ ἡ Εὐὰ ἀνασταίνεται μὲ τὰ χέρια ψηλὰ σὲ στάση προσευχῆς. Ἄλλες φορὲς πάλι ὁ Χριστὸς, ποὺ κατάργησε τὸν Ἄδν «τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος», κρατᾷ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοὺς δύο Πρωτόπλαστους, τὸν Ἀδὰμ δηλαδὴ, «γέροντα βαθύγερο», μὲ τὸ ἓνα, καὶ τὴν Εὐὰ, «ἀσπρομαλλοῦσα γριά», μὲ τὸ ἄλλο. «Κατῆλθε γὰρ εἰς γῆν σκοτεινὴν ἀνανέγκαι τὸν ξένον».

Ἔτσι παριστάνεται ἡ λύτρωση τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀδὰμ καὶ ὄλων τῶν ψυχῶν ποὺ χρόνια καὶ χρόνια περίμεναν τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδν καὶ ποὺ μὲ παράπονο καὶ ἀνυπομονησία φιθύριζαν τὰ λόγια τοῦ προφήτη καὶ βασιλιὰ Δαβίδ:

«Ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με» (Ψαλμ. μν' 15).

«Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε, Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου» (Ψαλμ. ρκθ' 1,2).

«Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα» (Ψαλμ. οθ' 4).

«Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, ἐμφάνηθι» (Ψαλμ. οθ' 2).

«Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς» (Ψαλμ. οθ' 3).

«Ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου» (Ψαλμ. πε' 13).

«Κύριε, ἀνάγαγε ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν καὶ οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην» (Ψαλμ. ιε' 10).

Ἀπὸ τὰ παραπάνω γίνεται φανερὸ γιατί καὶ στὰ δύο μέρη τῆς Εἰκόνας στέκονται ὅλοι οἱ Δίκαιοι τῶν αἰώνων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν δίκαιο Ἄβελ, τὸν πρῶτο δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πέθανε, τὸν πρῶτο Δίκαιο, τὸν ποιμένα καὶ τὸν τύπο τῆς ἀδικῆς σφαγῆς τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ.

Ἐκεῖ, στὸν χορὸ τῶν Δικαίων -σύμφωνα μὲ τὴν γλαφυρὴ περιγραφὴ τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου, ἀρχιεπισκόπου Κύπρου¹²- βρίσκεται ὁ Νῶε, ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ, ὁ Κτίστης τῆς μεγάλης Κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ποὺ ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ νὰ σώσει μὲ τὴν περιστέρα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅλα τὰ θηριώδη ἔθνη ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τῆς ἀσεβείας, ἀπομακρύνοντας ἀπὸ κοντὰ Της τὸ μαῦρο κοράκι, δηλαδὴ τὸν διάβολο. Ἐκεῖ, βρίσκεται ἐπίσης ὁ Ἀβραάμ, ὁ θύτης καὶ προπάτορας τοῦ Χριστοῦ, ποὺ πρόσφερε στὸν Θεὸ τὴν πανανθρώπινη θυσία, θανατώνοντας τὸν θάνατο μὲ δίκαιο ξίφος. Ἐκεῖ ἔμενε δεμένος ὁ Ἰσαάκ, ποὺ πρῶτα στὸν ἀπάνω κόσμο, εἶχε δεθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ γιὰ νὰ γίνει τύπος τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ, στὸν Ἄδην, βρίσκεται ὁ Ἰακώβ γεμάτος ὀδύνη, ἐκεῖνος δηλαδὴ ποὺ στὸν ἀπάνω κόσμο θρήνησε γιὰ τὸν Ἰωσήφ. Ἐκεῖ βρισκόταν ἀλυσοδεμένος ὁ Ἰωσήφ ποὺ εἶχε φυλακιστεῖ στὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ γίνει κι αὐτὸς τύπος τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι ποὺ νὰ εἶναι συνάμα καὶ δεσμώτης καὶ Δεσπότης. Ἐκεῖ κάτω μέσα στὸ σκοτάδι, βρίσκεται ὁ Μωϋσῆς, ποὺ κάποτε στὸν ἀπάνω κόσμο εἶχε κλειστεῖ (ὅταν ἦταν βρέφος) μέσα στὸ σκοτάδι, σ' ἓνα καλάθι ἀπὸ πάπυρο. Ἐκεῖ, μέσα στὸν λάκκο τοῦ Ἄδην, βρίσκεται ὁ Δανιὴλ ποὺ στὸν ἀπάνω κόσμο, τὸν εἶχαν ρίξει στὸν “λάκκο τῶν λεόντων”. Ἐκεῖ, μέσα στὸν λάκκο τοῦ Ἄδην καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ θανάτου, εἶναι κι ὁ Ἱερεμίας σὰν νὰ ναι μέσα σὲ λάκκο βορβόρου. Ἐκεῖ, στὸν παμφάγο Ἄδην, βρίσκεται ὁ Ἰωνάς, σὰν τύπος τοῦ αἰώνιου Χριστοῦ.

Ἐκεῖ βρίσκεται καὶ ὁ θεοπάτορας Δαβίδ, ποῦ ἀπ' αὐτὸν κατάγεται ὁ Χριστὸς “κατὰ σάρκα”».

Καὶ συνεχίζοντας ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος, λέει:

«Καὶ τί νὰ πῶ ἀκόμα γιὰ τὸν Δαβίδ, τὸν Ἰωνὰ καὶ τὸ Σολομώντα; Ἐκεῖ βρίσκεται κι ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης, ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς προφῆτες. Αὐτὸς ποῦ σὰν νὰ βρίσκεται μέσα στὴν σκοτεινὴ μήτρα τῆς Ἑλισάβετ, κήρυξε τὸν Χριστὸ σ' ὅλους ὅσους βρίσκονταν στὸν Ἄδν. Αὐτὸς ποῦ εἶναι διπλὸς πρόδρομος καὶ κήρυκας ζώντων καὶ νεκρῶν. Καὶ στάλθηκε ἀπὸ τὴν φυλακὴ τοῦ Ἡρώδη στὴν κοινὴ φυλακὴ τοῦ Ἄδν. Ἐκεῖ ὅπου βρίσκονταν ὅλοι οἱ ἄδικοι καὶ δίκαιοι ποῦ κοιμήθηκαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων»¹³.

Ἔτσι, ὅλοι αὐτοὶ οἱ Δίκαιοι ἐξιστοροῦνται στὴν Εἰκόνα τῆς Καθόδου στὸν Ἄδν. Ἰδιαίτερα μάλιστα ὁ Ἰωάννης ζωγραφίζεται νὰ δείχνει μὲ τὸ δάκτυλό του τὸν Χριστό. Ἀφοῦ, ὄχι μόνο στὴν γῆ, ἀλλὰ καὶ στὸν Ἄδν ὑπῆρξε ὁ Πρόδρομός Του, σύμφωνα καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ ἀπολυτίκιου:

«Χαίρων εὐηγγελίσω καὶ τοῖς ἐν Ἄδν Θεὸν φανερωθέντα ἐν σαρκί».

Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν εἶδαν τὸν Κύριο οἱ Δίκαιοι καὶ οἱ Προφῆτες, τὸν προϋπάντησαν, ὅπως μᾶς λέει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος,

«χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι, ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις»¹⁴.

Καὶ τὸν ἀναγνώρισαν, δείχνοντας στοὺς ἄλλους Ἐκεῖνον ποῦ εἶχαν προφητεύσει καὶ ποῦ τὸν ἐρχομό Του εἶχαν προαναγγεῖλει. Ἔτσι ἀκριβῶς, σ' αὐτὴ τὴν στάση, νὰ Τὸν δείχνουν στοὺς ἄλλους, ζωγραφίζονται οἱ Δίκαιοι¹⁵.

* * *

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ τὴν περιγραφὴ γιὰ τὴν ὀρθόδοξη Εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, λέμε πῶς «ἢ εἰς Ἄδου Κάθοδος τοῦ Χριστοῦ» ἦταν ἡ ἔσχατη συγκατάβαση τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὸ νὰ κατεβεῖ «μέχρις Ἄδου ταμείων» καὶ νὰ συντρίψει τὶς πύλες τοῦ Ἄδν, ἄνοιξε γιὰ μᾶς τὴν πύλη τοῦ Παραδείσου.

«Οὐκέτι φλογίνη ρομφαία φυλάττει τὴν πύλνν τῆς Ἐδέμ· αὐτῇ γάρ ἐπῆλθε παράδοξος σβέσις τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ· θανάτου τὸ κέντρον καὶ ἄδου τὸ νίκος ἐλλάται· ἐπέστης δέ, Σωτῆρ μου, βοῶν τοῖς ἐν ἄδν· εἰσάγεσθε πάλιν εἰς τὸν παράδεισον».

(Κοντάκιον τῆς Σταυροπροσκυνήσεως)

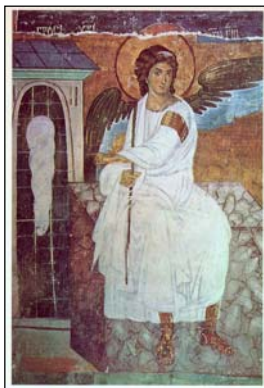
Μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώσει τὸν Ἀδὰμ καὶ μαζί μὲ τὸν Ἀδὰμ «τὸ γένος τῶν βροτῶν» ἀπὸ τὴν δουλεία τοῦ ἐχθροῦ, ἔθεσε τὰ θεμέλια μιᾶς νέας ζωῆς γιὰ ὅσους δέχονται τὸν Χριστὸ καὶ ντύνονται τὴν ἀφθαρσία. Αὐτὴ τὴν μεγάλη ἀλήθεια ἀπεικονίζει ἡ Εἰκόνα μας, δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ Ἀνάσταση, τὴν Ἀνάσταση τῆς ψυχῆς, «τὴν πρώτη Ἀνάσταση», ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ λαός. Αὐτὴ ἡ Ἀνάσταση συμβολίζει τὴν ἐπερχόμενη δεύτερη Ἀνάσταση, τὴν Ἀνάσταση τῆς σάρκας, ποὺ ἀπαρχὴ της εἶναι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Ἔτσι, ὅπως ὑπογραμμίζει καὶ ὁ ἀείμνηστος δάσκαλος Φώτης Κόντογλου, ἡ Εἰκόνα τῆς Καθόδου τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδν

«εἶναι ἡ γνησία Εἰκὼν τῆς Ἀναστάσεως, ἣν παρέδωσαν ἡμῖν οἱ παλαιοὶ Ἄγιογράφοι, σύμφωνα μὲ τὴν ὑμνωδίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐκφράζει δὲ διὰ τῆς ζωγραφικῆς ὅσα ἱερὰ καὶ συμβολικὰ νοήματα ἐκφράζει ἰδίᾳ τὸ πασίγνωστον καὶ ὑπὸ πάντων φαλλόμενον ἀπὸ παίδων ἕως γερόντων, τροπάριον “Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν ἡμῶν χαρισάμενος”»¹⁶.

† Δευτέρα Διακαινησίμου

11/24.4.2006

(*) **Πρωτοπρεσβυτέρου π. Στεφάνου Ἀβραμίδη**, «*Ἡ ὀρθόδοξη εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ νόημά της*», σελ. 163-181, Συλλογικὸς Τόμος, Σταυρὸς καὶ Ἀνάσταση, Σειρά: «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία», ἀριθ. 10, Ἐκδόσεις «Ἀκρίτας», Ἀθήνα 1982. Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. Τὸ χρυσὸ *φόντο*, λόγου χάριν, ποὺ βλέπουμε σὲ ὅλες τὶς Εἰκόνας, δὲν εἶναι ἄσχετη πολυτέλεια. Εἶναι τὸ πιὸ πολυτίμο στοιχεῖο στὴν Εἰκόνα. Συμβολίζει τὸ Ἄκτιστο Φῶς τῆς θεϊκῆς Δόξας, τὴν διάσταση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ποὺ μέσα Της βρίσκονται τὰ θεωμένα πρόσωπα, τὴν περιοχὴ τῆς Χάριτος, ὅπου συμβαίνουν τὰ ὑπερφυσικὰ γεγονότα ποὺ ἐξιστορεῖ ἡ Εἰκόνα.

2. Ἐπιστολὴ Α', Migne P.G. 40, μετάφραση ἀπὸ τὰ λατινικά.

3. Ὁ Ἄγιογράφος ἐργάζεται γιὰ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι γιὰ τὴν δική του δόξα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ παλαιοὶ Ἄγιογράφοι ποτὲ δὲν ἔβαζαν τὴν ὑπογραφή τους στὶς Εἰκόνας. Ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος ὁ Ἐρημίτης συγκρίνει τὸ λειτούργημα τοῦ Ἄγιογράφου μὲ τὸ λειτούργημα τοῦ Ἱερέως. Ὅπως ὁ Ἱερεὺς, ὅταν λειτουργεῖ δὲν πρέπει νὰ ἀλλοιώσει καθόλου τὰ λειτουργικὰ κείμενα οὔτε νὰ χρησιμοποιεῖ παθοποιῖα, ἔτσι καὶ ὁ Ἄγιογράφος πρέπει νὰ σεβαστεῖ τὰ πρότυπα ποὺ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Παράδοση καθάγιασαν καὶ νὰ τὰ ἀποδίδει πιστὰ καὶ χωρὶς παθοποιῖα.

(*Εἰκονογραφικὸν Ἐγχειρίδιον* τοῦ Μποσλάκοβ, Μόσχα 1903, σελ. 3)

• Ἡ Εὐχὴ ποὺ διαβάζεται γιὰ «τὸν βουλόμενον μαθεῖν τὴν ζωγραφικὴν τέχνην», λέει ἀνάμεσα σ' ἄλλα καὶ τοῦτα:

«... Ὁ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συνετίσας τὸν θεῖον Ἀπόστολόν σου καὶ Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, τὴν μορφήν τῆς παναμώμου σου Μητρὸς διαγράψαι, φερούσης σε ὡς βρέφος ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς, καὶ τὸ “ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος δι’ ἐμοῦ μετ’ αὐτῆς” εἰπούσης· αὐτὸς Δέσποτα, Θεὲ τῶν ὄλων, *φώτισον, συνετίσον τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ δούλου σου (δεῖνος) καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐθύνον πρὸς τὸ ἀμέμπτως καὶ ἀρίστως διαγράψαι τὸ εἶδος τῆς ἐμπερείας σου* καὶ τῆς παναχράντου σου Μητρὸς καὶ πάντων τῶν Ἁγίων εἰς δόξαν σὴν, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τῶν σχετικῶς αὐτὰς προσκυνοῦντων, καὶ μετ’ εὐλαβείας ἀσπαζομένων, καὶ τὴν τιμὴν ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναφερόντων. *Λύτρωσον δὲ αὐτὸν ἐκ πάσης διαβολικῆς ἐμπρείας, προκόπτοντα ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου*, πρεσβείας τῆς παναχράντου Μητρὸς σου, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων. Ἀμήν».

(*Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων* ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωγραφικὴν, Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου καὶ Ζωγράφου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, Ἀθήναι 1885, σελ. 5-6)

4. Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε ἀνάγκη νὰ τοῦ ἀνοίξει ὁ Ἄγγελος τὸν τάφο περιορίζει τὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ποὺ λέει ὁ βλάσφημος Κέλσος μὲ εἰρωνεία: «Ὁ γὰρ Θεοῦ Παῖς ὡς ἔοικεν οὐκ ἠδύνατο ἀνοίξει τὸν τάφον, ἀλλὰ ἄλλου ἀποκυλίσαντος τὴν πέτραν».

5. Κανὼν Ἀναστάσεως, Ὡδὴ Γ', τροπάριον α'.

6. Μὲ τὴν πτώση τοῦ Ἀδὰμ εἰσῆλθε ὁ θάνατος στὸν κόσμον καὶ βασίλευσε στὴν κτίση. «Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι’ ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ’ ᾧ πάντες ἥμαρτον» (Ρωμ. ιε' 14). Ἔτσι ὅλοι πρὸ Χριστοῦ, ἀκόμα καὶ οἱ Δίκαιοι, ἀπὸ τοῦ Ἄβελ ὡς καὶ τὸν Πρόδρομο, κρατοῦνταν ἄδικα κάτω ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ θανάτου.

7. Ὁ Χριστὸς ἔφτασε ὡς τὰ ἔγκατα τοῦ Ἄδν, ὅπου φυλασσόταν ὁ Ἄδάμ. Σύμφωνα με τὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο, Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου, «...ὡς ἡ τοῦ Δεσπότης παρουσία αὐτὰ τὰ κατώτατα τῶν κατωτάτων καταλαμβάνειν ἤμελλεν, Ἄδὰμ ἐκεῖνος ὁ πάντων ἀνθρώπων πρωτόκτιστος καὶ πρωτόπλαστος καὶ πρωτόθνητος ἐνδότερος πάντων μετὰ πολλῆς τῆς ἀσφαλείας δέσμιος κατεχόμενος...».
(Λόγος εἰς τὴν θεόσωμον Ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ)
8. Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, *Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων*, μν. ἔργ., σελ. 138-139.
9. Στιχηρὰ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναστάσεως.
10. Στιχηρὰ Ἀναστάσιμα, Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς.
11. L.O. Uspensky and V. Lossky, *The Meaning of Icons*, Boston, Mass., 1952, p. 190.
12. Ἐπιφανίου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, Ὁμιλία εἰς τὴν θεόσωμον Ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
13. Στὸ ἴδιο.
14. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Λόγος εἰς τὴν ἐν τῷ Ἄδν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατάβασιν, καὶ εἰς τὸν ληστήν.
15. Γλαφυρὰ περιγραφή τῆς καθόδου τοῦ Κυρίου στὸν Ἄδν, ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἐμπνεύσθηκαν οἱ Ἄγιογράφοι, ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀπόκρυφου Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου.
16. Φωτίου Κόντογλου, *Ἐκφρασις τῆς Ὀρθοδόξου Εἰκονογραφίας*, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1960, σελ. 181.